

## מדינאות

משה שולח שליחים אל מלך אדום בבקשה לאפשר לעם ישראל לעבור דרך ארצו. ההנחיות שנותן משה לשליחים כוללות הוראה לפתוח בהסברים היסטוריים המלמדים על זכות השיבה של עם ישראל לארצו, על רמיסת זכויות האדם שעברו במצרים, שנובע ממנו גם מצבם הירוד והנזקק. הפתיחה הזו נועדה ליצור אמפתיה אצל מלך אדום, להבהיר שמטרת הבקשה איננה בבחינת איום אסטרטגי, אלא רק דרך מעבר וכי אין מדובר בנוודים המחפשים מקלט אלא באנשים בעלי אידיאלים ומטרה ברורה, המבקשים לשוב לארצם. שבקשתם היחידה היא רשות מעבר.

מלך אדום מסרב לאפשר לעם ישראל כניסה ומעבר דרך ארצו ומגן על גבולותיו מפני חדירתם של זרים אלו על אף הקשיים החברתיים והסוציאליים שלהם. על אף שאין הוא מאיים מכניסתם לשטחו לטווח הארוך ועל אף שהם נכונים לקבל עליהם כל תנאי.

הדיאלוג עם מלך אדום נעשה בשני שלבים בשלב הראשון ניתנות לו הבטחות שעם ישראל אינו מתכוון להשתמש בשום משאב מקומי: "ולא נשתה מי באר" (וראו: רשב"ם, כ, יז) וכן שלא להזיק לגידולים החקלאיים שבדרך: "לא נעבור בשדה ובכרם". בשלב השני, לאחר שמלך אדום מאיים כי כל ניסיון פלישה לארצו ייהדף בחרב פונים אליו בני ישראל ומציעים תשלום עבור מים שישתו אם ישתו. בעוד שבתחילה ניסו להציג את המעבר כדבר שאיננו מזיק, בשלב השני של המשא ומתן הם הציגו את היתרונות שעשויים לצמוח לאדומיים כתוצאה מן המעבר: שגשוג כלכלי ועליה בערך המזון והמשאבים המקומיים. רש"י הסביר מעט אחרת, ופירש כי בפעם הראשונה רק ציינו שלא ישתמשו בבאר הפרטית שלהם ההולכת איתם לכל מקום, ובהמשך הוסיפו והדגישו כי השימוש במשאבים המקומיים כתוצאה מאי השימוש במשאבים הפרטיים יהיה כרוך בתשלום וכי אין ציפיה ללחם חינם. לפי רש"י הם רק ניסו להדגיש בפעם השנייה ולהבהיר את מה שסברו שאולי היווה גורם לסירוב בטעות. לפי המלבי"ם השינוי שחל בהצעה בפעם השנייה נוגע לנתיב ההליכה המוצע. אם בתחילה הציעו לעבור בתוך ארץ אדום כעת הציעו לעבור במסילה הסובבת את אדום בגבולו (מלבי"ם, פס' כא, וראו גם הרמב"ן על אתר).

כך או כך המהלך הדיפלומטי הזה נענה בסירוב ובאיום צבאי. האדומיים יגנו על ארצם מפני הפולשים. הרמב"ן מסכם את הפרשיה כך:

ור' אליעזר אמר, כי הזכיר זה בעבור כי יצא אדום להלחם במ הזכיר הכתוב שלא נפקד מהם איש בבואם מעיר אדום. ואינו נכון, כי ישראל נטו מעליו ולא נלחם במ כלל (רמב"ן, פס' כ).  
לדעת ר' אליעזר המובא בפירוש זה, סוף הסיפור היה שאדום נלחמו בישראל אך הם ניצלו, אולם מעיר הרמב"ן שמפשוט התורה עולה כי אדום אכן נמנע מלהלחם בעם ישראל משאלו לא פלשו לתחומו.  
גם האומות האחרות לא פתחו את שעריהן לבני ישראל. והן נדחו הן על ידי עמון והן על ידי מואב שאף הגדילו לעשות ושכרו את בלעם לקללם.

למרות שאדום פעל בדרכים חוקיות לחלוטין, לא פגע בישראל ואך הגן על הטריטוריה שלו מפני פולשים זרים, התורה מבקרת את הנהגתו. היא באה חשבון עם האדומיים, כמו גם עם העמונים והמואבים שנהגו בדרך דומה ואף קשה יותר (דברים כג, ה-ט).

איסורי החיתון המוטלים בכל הנוגע לעמים אלו פוגעות בהם בנקודה שבה ביקשו לפגוע בנו. שמירת הגבולות והחרדה מפני כניסה לטריטוריה מקבלת תגובה בהגנה מקבילה לדורי דורות. דיאלוג בינמדינתי הוא מפגש תרבותי. והוא מעמת שתי עמדות יסודיות בשאלת הנהגת מדינה ועם. העמדה אותה מייצגים אדום עשויה

להיחשב למוצדקת. אין שום חובה לאפשר לאזרחים זרים להכנס לטריטוריה זרה. ההתבצרות המדינית הזו תואמת הנהגות פרטיות של יחידים ביחס לאדמתם ומייצגת תרבות של היבדלות והגנה על הרכוש. מהי העמדה המיוצגת על ידי עם ישראל? ניתן לעמוד על העמדה הזו מתוך יחסה של התורה ושל חז"ל למידת ההגנה מפני פלישת זרים לתחומו של אדם במישור הפרטי. למרות ההגנה על זכות הבעלות, אדם מצווה להכניס אורחים, ולגמול חסדים. הוא אמור לצמצם את אפשרויות השימוש שלו בנכסיו כדי לא לפגוע בזולת. בנוסף על אלו חל הכלל של "זה נהנה וזה לא חסר" על פיו נקבע כי אדם מחויב להעמיד לרשות הזולת את רכושו הפרטי כל עוד איננו נפגע בשום מובן מן השימוש הזה. חשיבות הכלל היא בהיותו מושג משפטי אכיף. ניתן לתבוע מכוחו שימוש ברכוש האחר. אמנם, יתכן שאין מציאות ממשית כזו. מציאות שבה אין כל הפסד משימוש שאחר עושה ברכוש חברו. אבל, הרעיון מרחף מעל לזכות הבעלות שהתורה יודעת להגן עליה היטב ומכל משמר. באופן הזה התורה מצווה אותנו לנהוג אל הגרים בהכנסת אורחים, לאפשר להם בתנאים שאינם פוגעים בנו לחיות בארץ ישראל חיים של כבוד. התפיסה היהודית קובעת שהבית יהודי אינו רק מבצרו של האדם וארץ ישראל לא נועדה רק לשרת את האינטרסים החיוניים של עם ישראל זו נועדה להיות ממלכה שיסודותיה בהתחשבות בזולת ובהכנסת אורחים.

ר' צדוק הכהן מלובלין מתרגם את מערכת היחסים שבין המדינות לכוחות רוחניים המצויים בעולם. לדבריו, יש בעולם קדושה חיובית וקדושה שלילית וישנם עמים שאין בהם קדושה כלל. עם ישראל מצווה להרחיק מעליו את בעלי הקדושה השלילית בעוד שאין עניין של הרחקה מן העמים שאין בהם קדושה כלל:

"באומות אותם שיש להם שייכות לקדושה יותר, הם הגרועים יותר, ויש בהם כח טומאה ביותר,

וצריך להתרחק מהם יותר" (דברי סופרים, אות כ)

בתרגום לשפתנו יש לומר שישנם עמים 'אנמיים', כאלה שמידת ההשפעה שלהם על העולם דלה ונגועה בחוסר מעוף. אולם, ישנם עמים שיש להם עמדה רוחנית מוצקה, כזו שעשויה להיראות הוגנת ומוסרית. השפעתם של עמים אלו עשויה להזיק לעם ישראל. באשר הם מציגים עמדות אידיאולוגיות הסותרות את ערכי היהדות. השפעתם של אלו מזיקה לא רק ליחסי הציבור של עם ישראל ולא רק ליכולת ההטמעה של הרעיונות היהודיים. היא עשויה לכרסם בתוכנו. אלו מחייבים אותנו לזקק את משנת היסוד שלנו, להתכנס למקורותינו על מנת להפיק מהם תובנות מקוריות ולעצב מתוכם את דרכנו.